

№ 73 (7870). ☆ 1995 саяа бэс ийын 17 күнэ, Суббота, ☆ Сыаната — 146 солкуобай

болох үзэ debate. Улуустаны «Дьовур» общество председателз П. Н. Калачевтын кэсэтинбит бүтүүтүгэр: «Ааспыт сылта бу көмөлөһөр бөдөххө сорох абитуриенттар иэлэ да сылдыбатахтара, билэбэтэхтэрэ, консультация ылбатахтара итэрэ быһытынан көстүбүтэ. Ону быһып хатылаабаттарыгар багарабын, ололорго бэйэлэригэр туһалаах буолуо», — дьитэ.

ӨРҮҮҮЙЭР ИДЭНЭН—СЭРИИГЭ

Ада дайдуу нэмүсүүр Улуу сэрингэ агардаас өлөрсөр-өһөрсөр эрх идэлээхтөр буолбакка, дьону араагыччылар идэлээхтөр, ол иһигэр бааһырбыттары, эмсэҕэлээбэттэри малдыбыттары өрүһүөр сыаллах эмчиттар эмиз кыттыбыттары. Советский байыаннай медицина сэрин хааһыгыгар биллэр-көстөр мылааты иллэрбита. Ол курдук сэрин устатын тухары бааһырбыттар 73, оттом ыалдыбыттар 90 бырыһыаннара үтүөрөн сэринлэхэр армияда төннүбүттөрө. Улахан сэринилэр биир кутталлаах арыалдыытара араас сыстыгыаннаах мартылар эпидемиялара таһаарылдыбытара. Итин биллилээх байыаннай начальниктар үрдүктүк сымалаабыттары уопша стратегической операцияда кыайыкка төннүбүттөрө.

Саха ыччаттарыттан быһаччы сэрэн хонуутугар баайырбыттарга көмөлөбөр сымаллаах полтвой быһыаннай хирурдарынан аһыах иһин кыттыбыта. Олортон биһрдэстэригээн Саха АССР үтүөлээх араба Чурапчы оройуонуттан төрүттээх Дмитрий Титович Брыскаев этэ. Кини сэрэн саваланыытыгар Казаннаагы медицинскэй институт үһүс курсугар үөрэнэ сылдьара. Эбэ Чууриччаа нолхоттоох ыччат оскуолатыгар, онтон Дьокуускайга медицинакка техникумга үөрэммит. Томмокко фельдшериээн уонна доруобуйа харыстабылын оройуоннаагы салаатын сэмэнидиссэининэн үлэлээбит кэмнэригэр кини сэр-эйиҥы өртүөнөн ырааһын, биллигэ-кэрүүтэ тардаһыыллаабыт уонна тэрийэр дьобурдаабын көрдөрбүтэ. Ол да иһин эдэр аҕачча доруобуйа-харыстабылын мөһүнөстөрүтө дөйду биһр ылардааһас үрдүк үөрөхүн заведениетыгар—Казаннаагы медицинакка институтка үөрөххэ ыппыта.

Сэрин сагаланыгдтан үерэх теоретической чаа-
ла кылгатылан, студенттар үксүтөр байыаанай гос-
питалларга хирург арантары кытта баайырбыттары
операциялаһалара, олоххо кутталлаах туруктан та-
һаларга, хирургической обработканы онорорго,
усаны кутарга, синеэ уурарга үөрөнэллэре. Ыра-
ханык баайырбыттары быһаччы көрөллөрө-иста-
ллэре, Өүбайдылларэ. Ити курдук юни Казань
уонна Харьков куораттар госпиталларыгар балта-
рав сыл байыаанай полевой хирургияга такайы-
дан, государственной экзаменыны 1942 сыл а-
тыһыытыгар ситиһинилээхтик туттарбыта. Хирург
грач дипломуун ылат. Кылабынай командование
резервотин 25-с зенитной артиллерийской дивизия-
тыгар полк старшай врачынан атаммыта.

Бу дивизия бейбубой суолун 1943 сыл муус устартан Курскка кураат аныттан савалаабыта. Билиги сэринтэрбит оборуонада турдактарына ишилэр землянкаларга, блиндактарга олорон баайыр-быттарга маннайгы көмөнү отороллоро, сортировкалаан тыыда атааралара, энцидниялар тарганымыларын болсор үлэлэри бытаалара.

Отгон от хыйн 5 күнүттэн кинилэр диваналара
яатырбыт Кургская-Орловская тодойго буолбут кыр-
гыһыга быһаччы кыттыбыта. Но к медицинскай
пуува оборонада сэринилээр диния кэнигэр 4,5-5
ки сиргэ балаанкада бэлээнэммитэ. Полковой врач
бааһырбыттары сэрин хонуутуттан таһаарыыны тэ-

дистеро уюна байта бичигчи мангайгы медицин-
сэй көмөкчү оогоро. Ол кыргызды мангайгы кү-
нүгөр артиллерия, танка ыңырмактаах ытмалаабы-
ны, селгытан бомбадайын ортотугар Дмитрий
Титович быстах конуутаады бадамнара тардыллы-
быт полк медицинскэй чуунугар, күнүүтө да то-
тобула суох атавар туран, башырбыттарга мангай-
гы хирургическай көмөкчү оогорбута, тылга ыста-
га бадамназбита. Салты 101 км чууган, олох
тоохтун оностон, өстөөх кимэ сатаабын утары
окуууга икки наданам бына башырбыт буошун-
нара көмөлөспүтө, үгүстөргө, атарга дыйм, күн-мй
буолбута, буууну-хатыны барбыта.

Онтон от айын 12 күнүттөн советская сэринлэр хардары кимен кииринлэре саваламмыта, Дмитрий Титовач кирсэр 60-с армията, албэх куораттары босхолоон Днепр өрүсүз тийэ кимпста, Мария ба-рытыгар полковой врач байатан нуурун сатабыл-лаахтык кэмнугэр тэһитэн бааһырбыттарга суһал кө-мөнү оһорон испста.

Салгым күнү сәтінини 4 күнүгөр Киев куоратна кизин кириин кәмигәр медлуунугар бааһырбыт саллаакка көмө оғоро туран, минеъ былархайыттан бәйтә бааһырбыта. Икки ый госпитальга сытан эмтәзиниә. Төһе да тарбахтара эмсәвәләтәр, идәнини бааһырбыттарга көмәлөһөр бадалаах. 1944-ыл санатыгар бәйтин дивизиятын ситән полковор медлуунун салайбытынан барбыта. Салгым кимекирипте кыттан Украина элбөх куораттарын бөхөлөспүтә. Дрогобыч уюна Борислав куораттар иһин сәриниә медицинскэй хааччыһыны туйгунуун сатабыллаахтык тәрийбитин иһин Дмитрий Титович. Кыһал сулус орденынан нағараадаламмыта. Салгым ити сыл күһүнүгөр Закарлатскэй Украинаның Венгрияны, Польшаны бөхөлөспүтә. Орду Одер өрүскә Ратибор куорат иһин бөһөргөтүмүт өстөдү кытары улаһин хаан тохтуулаах кыргыһымын умнубат эгә. Манна Дмитрий Титович икки батальоннай фельдшердәр тәһтәһин бааһыраннар, соғотсун, икки сириниң сүүрә сылдыһин бааһырбыттарга көмәлөспүтә, иһинләрн сәрин хонуутуттаһин таһарыны уюна салгым эвакуациялааһыны далайбыта. Чехословакия сирингәр хас да улаһин кыргыһыларга кыттыбыта. Сәрин бүтәһин күһәригәр Морав-Острава куорат иһин охсубууга дивизия командованията медицинскэй хааччыһы сорудаһына үчгүдәйк төлөрбүтүн иһин Дмитрий Титовичы Абайдоһу сәриниң II степеннәх орденынан нағараадалаабыта.

Дээ нги нурдук кини ники сылы была өлөр-
өлүү, сэрин уотун ортотунан быһаччы ырыс х-
нуутугар сылдыбыта, элбэх мүччүргэннээх быһы-
лааннары ааспыта. 1945 сыллаах саас Чехослова-
кияда контумуламмыта. Батальоннай пуунга нөмө-
сүгөрөн баран, полковой пуунугар атынан тыһан
быһа баран нһэн немецтэргэ түбэлэ сыспыта. Ха-
та, дуолго, тыһыннаах ордубута. Кинини ыттары
быһиргэ медицинституту бүтэрбит врачтартан 13 ха-
рыаннаах эдэр дьон бу сэрингэ сырдык тыһынна-
быстыбыта.

Сэрэн бүрлүтүн кэинэ Дмитрий Титович Герма

яныаа икин сымт салгыны сулууспаарабыт. Ооруо
олохтоох илчилланиыэ ортотугар не гинба турбутун
саба охсууга кыттыбыта. 1947 сыллаахха медицин-
ский сулуусна капитана, икин бойбобуой одрен, хас
да медаль навалера төрөбүт Сахаҥа сиригэр эр-
гилдэн кэлбитэ. Дьэ итинтэн ыла икин сахаҥын но-
руотун доруобуйатын хараастабыллар 35 сыллаах
айымныааах уонка үтүс үтүө түмүктөрдээх үлэтэ
саватамыта.

Төрөбүт оройуонугар 6 сыл хирурунаны кылаарына быйын араһынаа, салгыы Алексеевскай оройуонун 3. Ордоникидзевскайга 12, Уһаа Бүлүүгэ 2 сыл кылаарынаа араһынан өрө нүүрөн, кээн далааһынаахтык илииһини өтө көрөн үлэлээбитэ. Кини ити нэмнээри үлэти-хамнаһы туһунаа доһоро, позитивниһык флорист Софронов манньк хойунбута.

«Кыргыз үчүтүр буһан-хатан.

Кымадан-хотон врач бэйэстэ

Айыллыбыт буорун ахтан

Алааһыгар төннүбүтэ,

Ханна азалан түүнээр да

Хамсаагүйн таларар.

Батылдары бәс чәгдә,

Өрүс үрдүгөн сандардар

Эрчүүнээ, сайгадхынан

Элбэх дьонтой хайрлалар

Сорох киши суругунан,

Сөрөх тылынан махтаһар:

биднийг, хэднээс сүүлчээр

Отгон бийигт, хэлний сүйрэх эмт үзлэлтээр Дмитрий Титовны нэр-майг өргүүлэн ирээс, үрдүк их культуралаах, хирург идэтийн үнэтүйдийн ба-
хылаабыт, дөрүүдуйа харьстабылысар бийр бил-
дигдэх тэрнээсэччи, эмчит идэтийн нөрдөүдлэрийн
үрдүктүү тутар, бийигт республинабыт сэрнн нэн-
ниээднн колүүнэ врачтарыттан бийр бастыгнарал
бийиыгтылан биллээбит. Ийнн итн уһуа сиралаа
үзэтэ үрдүктүү сыманаламмыта—республина үтүү-
лээх прөһын үрдүк аатынн, элбэх ахсааннээх б.
чуотунгай грамотатарынн, махтал суруктарынн бэ-
лиэтэмнээ. Төрөөбүт нэхилээгял бочуоттаах гра-
даннынн буолбута, оройонун Вочуотун амингээт
гэр нилээрилдибитэ.

Дмитрий Титович кырддын даганы, олох доһуну наах суолун ааста. Дэлгээ даганы дойдду билил-лээх сурууааччыта Николай Вагнер. «Мин араа оһоллоомут тарбахтарым одуулаһабын. Кини бэркэ табан өгөрбүт операцияларын өйдөөн нэлэбин уонна бу саха врачын, ээһе, Маресьев дөтөһү кытта тэҥини саныһыбын. Мин иһинбэр бу саха киһитэ ол Маресьев быраата буолан көстүбүт», дээн суруйан, кини олохун үрдүктүк сманалыа дуо?

Олобун тнхх нүнэрнгар днри прантисеска медицина ситннлэрнттн халдсбанка, физкультурвай диспансерга нннэнэн эмтнр врайлан улзлэбнтэ. Дамтрий Титовач бнлнгн лкнн спотаззэ -- жнзэски нэскллээх. Кннн сүдү олоду охорон 80 сааһын авйах снл туолбанка бнлнгн нэжнбнттнн туораадыта. Утуе кннн кнргыс кннгтар хор сун быһымта, эйэлээх олоххо айымнылаах, таһаарылаах улэтэ, кннург быһымтыннн сатабыллаа; операцияларга улэйтн-улээд нуруутун нэриэстнн, туруо, кннн сырдык мэсчүмэ абыраллты, өрүнүйтэрбит дьолун, бннргэ улэлээбит коллегаларын ой дөрүтэр, сүрэхтэригэр мэлдн баар буюду.

Афанасий ПЕРМЯКОВ,
физио-рефлексотерапевт врач.

БААР ЫАРАХАНЫ ААХСЫБАККА

Сарсын ээчигтэр күүнэрэ буоларынан, доруобуйа харыстабылын улуустаагы управлениетын начальнига Г. Н. Алексеевы көрсөн, ула-хамнас хайдах баран иһэрин туһунан көрсөткөс сыраттыбыт. Оһио Григорий Николонич майгы; көрсөтэ.

—Эгичтөр быһылгы профессиональной быраа-
һынньыктара Саха сиригэр доруобуйа харыстабыл
сулууслата төрүтүгэр 75 сыллаах үбүлүүбүн ы-
таргы адыста. Онон быһыл биһиэхэ икки хос үөрүү-
көсүү буолаары турар.

Ула-хамнаас тулунан өтөр буоллахха, онтукузыт ыарахаттардаах дээн быһаччы этиэххэ наада. Ол биричиннэтэ биир. Валигин ханна баарар буола турарын курдуу, үл-харчы суох Республика кыайан үбүлээбэккэ, биһиги управлениеты улахан изэскэ минирэ олорор. Аптекада, райпода, уот-күөс, сибээс, коммунальнай өгөлөртө, улуус салалтата теһэ ама көмөлөспүтүн үрдүнэ, 859 тыһыынча биэрэрдээхпит. Сыл иһинэ кварталыттан ыла үлэһиттэр хамнаас ылбаны сымдааллар.

Эмп тэрилтэлэрийн материалнай-техническэй баазаларын бөөрөгтүүнү бастаан уосараттаах сорун быһыытынан туруорабыт. Ол курдук улууэ киинн-гэр диагностика, физиотерапия отделениелара, До-иор дыһытэ сана тэриллэн, хирургия отделениета кэлгэтиллэн үлэдиин тураллар. Физиотерапия отделе-

ниета республикада бир бастың үлөлзөбинен били-
лине. Маныха врачтар А. Н. Пермяков, А. А. По-
пов, Е. А. Марков үтөлөрө элбөх. Быйылгы сыл-
инки саңа массынаны ыңи Алаңар, Сылан учас-
ковай баңымаларыгар бирдибит. Билигин эссе ин-
ки массынаны аялтары суопардарбытын ынталаа-
тыбыт. Кини балмыа баазатын сятэрэн баран, учас-
тантардабы балымалар баазаларын бөбөргөтөргө
үлөлөһөр бадалаахпыт. Быйыл Мындааабытаабы
офо-санаторийыгар, Муудай, Кытааных балымала-
рыгар капиталдай өрөмүөннөр ытыллыахтаахтар.
Од барыта үлгүн харчатын тутулунтаах. Онуоха
улуус дыаалтата бөйөттөгүн тутулуктаах нөмөнү
огорорун баалатнааха наада. Оттон управление үсө-
көзөбү ырахан балаһынныаттан таһсар, таһарыл-
дар өрөсүөтү кыччатар суолу-ини, көрдүү сатыр.

Надир баянуурша хятадын эрэр Байгата да кыра хамнис кэмгэр кэлбэт буолуута дыон кэлэр-барар, үрдүн хамнастаах уонна үчүгэй усудуобуһааах дьэ-лээх-уоттаах сири кerdүүр ойго-санаада кириингитэр тириэртэ Билигин түүртнэ тиилэр врач маһтан уу-райан бараары сымдьэр

Од эрээрийн итгэлтнийг яархан балаһыманнаа баарын аахсыбана, дьон, нуруот доруубуйатын туһа дива улууш эмчиттара күүстэрин харыстаабана үлэлмилдэ.

Кандидат Петр ПОПОВ

Махталынан ахталлар

Улуу сдохтоохторо манан халааттаах күн эири
көмүскө санаалаах аанбалдарыгар махтанан үгүс
суруктары киллэрэллэр, кишилэр сыралаах үлэлэрин
үрдүктүн сыаналымаллар. Нэһилиэктэртөн, улуу
кииниттөн терапевтической, хирургической отделе
нидар (сэбиэдиссэдэр Г. Э. Кузьмин, Н. Н. Кузь
мина) үлэлиттаригар, физио-рефлексотерапевт пра
А. И. Пермиловка, лор-врач А. А. Поповка, хирур
дар В. А. Гоголевка, С. Д. Поповка, А. Н. Кор
кигина, врач Е. А. Марковка уода истин-ниирэ
тыллаах үгүс суруктар кииртэллиллэр.

Олжлут бу үлүгөрдөх ыраабыт, смага тоуха барытыгар үрдүү турар кэмнээр эичеттер ыарыбах тарга амарахтык сыйдынаахалларыттан, кинилэр кыһалгалдыгар сүүрэллэриттэн-кетөллөрүттэн, наа да бусулааына иллэн да биризмэлэриг харыстаабакка түбүгүрэллэриттэн долгуна үрэллэрин астыналларын биллэрэлтэр. Билигин мээстөгө диагноһы туруорууу кыайа-хого тутар буолбуттарыг, оһон урукку курдук Дьокүүскайга сөрөбизирээс киирбэт буолбуттарыг тоһоһолоһон балиэтиниллэр.

Нэвчилэмтэрдэхи уонна улуус киинин бэлэмхэ-
ларын үлэһиттэрэ нэвчилэмтэ ортотугар илээт өй-
дөгүү үлэни ыһталларыйтан, ыарыһахтар ыһалда-
ларын таба өйдүүлэриттэн мууһу суох үөрэллэр.
Барыларын Эми үлэһиттэрин күнүнэн истинни
эбэрдээһэн тураннар, сыраллах үлэһиттэргэр ситһини-
лэри, алохторугар дьолу-сөргүһү баһараллар.

Т. Кардашевский фотоларн.

Тираж 3815.

ной информации,